

ИКОНОМИЧЕСКАТА СИГУРНОСТ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИАЛНА СИГУРНОСТ

Цвета Маркова

ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF INDUSTRIAL SECURITY

Tsveta Markova

Резюме: В условията на реални военни действия, в които е изправена на изпитания в контекста на постковидна ситуация икономиката на цяла Европа, а така също и на всяка една държава по отделно, когато предоставянето на военна помощ за воюващите държави се превръща в ежедневие, с все по-голяма практическа стойност се поставят въпросите относно приложението на стандартите на индустриалната сигурност. Индустриалната сигурност представлява еманацията на всички видове сигурност: физическа, документална, персонална, криптографска, сигурност на автоматизирани информационни системи и мрежи, която формира правната рамка за участие на фирмите от военно-промишления комплекс в Република България, както в търгове на НАТО, така и на двустранна основа с други държави, с които Република България има сключени споразумения за взаимна обмяна и защита на класифицирана информация.

Ако в предвоенния период и в рамките на Европейския съюз се наблюдаваха тенденции на облекчаване на правилата и процедурите, сега на практика всяка доставка или услуга следва да гарантира в максимална степен националната сигурност и държавния суверенитет.

Ключови думи: икономическа сигурност, индустриална сигурност, видове сигурност, военно-промишлен комплекс

Abstract: In the conditions of real hostilities, in which the economy of the whole of Europe, as well as of each country individually, is being tested in the context of the post-covid situation, when the provision of military aid to belligerent countries becomes a daily routine, with more and more questions regarding the application of industrial security standards are of great practical value. Industrial security represents the emanation of all types of security: physical, documentary, personal, cryptographic, security of automated information systems and networks, which forms the legal framework for the participation of companies from the military-industrial complex in the Republic of Bulgaria, both in NATO tenders and on a bilateral basis with other countries with which Republic of Bulgaria has concluded agreements for mutual exchange and protection of classified information. If in the pre-war period and within the European Union there were trends of easing the rules and procedures, now in practice every delivery or service should guarantee national security and state sovereignty to the maximum extent.

Keywords: *economic security, industrial security, types of security, military-industrial complex*

УВОД

В условията на новата европейска политическа реалност, настъпила след нападението на Русия над Украйна на 24.02.2022 г., се наблюдава катализиране на всички процеси в областта на сигурността на бизнеса, гарантиран в мирно време от нормите на индустриалната сигурност.

До този момент регулаторната рамка на индустриалната сигурност се формираше през фокуса на контраразузнавателната заплаха. При реализацията на т.нар. „специална военна операция“ възникнаха непознати до сега специфични ситуации, които поставиха редица практически и научни въпроси, чиито отговори ще търсим през следващите години. Замислената като „мигновена победа“ показва признаци на хронифициращ процес с променливи и противоречиви тенденции. Изчерпването на едни ресурси, провокира употребата на други в условията на офанзива с комплексен характер.

Доставката на оборудване и съоръжения в условията на реални военни действия преминава през „прагматичния“ подход в прилагането на минималните стандарти по индустриална сигурност. Независимо, дали сделката, посредством която преминават материалните активи от един правен субект към друг, е от категорията на дарствените волеизявления, трябва да се гарантира сигурността на предмета ѝ.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Индустриалната сигурност регламентира правилата, при които се договаря, сключва се договор и се изпълнява договор, при който има достъп до класифицирана информация. Договорите могат да бъдат за извършване на услуга и/или за закупуване на стока.

Материята на индустриалната сигурност е уредена в Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ), Правилника за приложение на ЗЗКИ, наредбите към ЗЗКИ и задължителните указания на ДКСИ и по-точно Глава VI, раздел VI от Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ), глава VII от Правилника за прилагане на ЗЗКИ (ППЗЗКИ) и Наредбата за общите изисквания за гарантиране на индустриалната сигурност (НОИГИС), както и Наредбата за условията и реда за допускане на български физически или юридически лица до участие в международни процедури на Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО).

Минималните стандарти на работа имат за цел защитата на класифицираната информация от нерегламентиран достъп при сключване или изпълнение на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ.

Основният принцип на индустриалната сигурност освен „необходимост да се сподели“ и „съзнание за сигурност“ е принципа „необходимост да се знае“ в корелация с принципа на всеобхватност.

Принципът „необходимост да се знае“ в сферата на индустриалната сигурност означава на първо място, ограничаване на достъпа само до определена класифицирана информация, свързана със сключването и изпълнението на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, на второ място, само за лица, чиито служебни задължения или конкретно възложена задача налагат такъв достъп във връзка със сключването и изпълнението на този договор.

Както посочихме по-горе, прилагането на принципа „необходимост да се знае“ започва още при подготовката за сключване на договора. Организационната единица, която се явява възложител следва да гарантира, че кандидатите за изпълнители по договора ще бъдат проучени за надеждност и ще имат издадени удостоверения за сигурност, разрешения, сертификати и потвърждения за достъп до класифицирана информация. Самото прилагане на принципа на всеобхватност се състои в изпълнение, както на специфичните изисквания за достъп до определена класифицирана информация на физическите и юридическите лица, кандидати, изпълнители или подизпълнители по договор, така и на изискванията в областта на всички видове сигурност на информацията: персонална, документална и физическа сигурност, сигурност на комуникационни и информационни системи (КИС) и криптографска сигурност.

При получаване на удостоверение за сигурност, кандидатите за изпълнители на договори, имат всички задължения на организационни единици и дължат изпълнение на изискванията на закона, отнасящи се за организационните единици на осн. чл. 112 от ЗЗКИ.

При условия на кумулация в случай, че има сключено и влязло в сила споразумение за обмен и взаимна защита на класифицирана информация между Република България и държавата, източник на чуждестранната класифицирана информация, и че има изрична воля за това от държавата източник на чуждестранната класифицирана, правилата за гарантиране на индустриалната сигурност, са приложими във всички случаи и спрямо договори, свързани с достъп до чуждестранна класифицирана информация по смисъла на ЗЗКИ.

Обвързващата сила се състои в задължението за прилагане на изискванията в областта на индустриалната сигурност и след изтичане на срока на конкретния договор.

Проучващите органи по индустриална сигурност, за извършване на проучване на кандидати, изпълнители и подизпълнители по договори, свързани с достъп до класифицирана информация са: Държавната комисия по сигурността на информацията (ДКСИ) – за нуждите на ДКСИ; Държавна агенция „Разузнаване“ (ДАР) – за нуждите на ДАР; Служба „Военно разузнаване“ – Министерство на отбраната (СВР-МО) на СВР-МО; Държавна агенция „Технически операции“ (ДАТО) – за нуждите на ДАТО; Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС) – за нуждите на ДАНС и на всички организационни единици възложители, с изключение на ДКСИ, ДАР, СВР-МО, ДАТО, които извършват проучване сами за себе си. След като извършат проучване на кандидатите, проучващите органи по индустриална сигурност издават удостоверение за сигурност на българските юридически лица и съответните разрешения за достъп до класифицирана информация на българските физически и юридически лица.

Държавна агенция „Национална сигурност“ в качеството на проучващ орган по индустриална сигурност издава и потвърждение за достъп до класифицирана информация на чуждестранни физически и юридически лица.

Изисквания към физическите и юридическите лица: всички лица, които е необходимо да имат достъп до класифицирана информация във връзка със сключването и изпълнението на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, трябва да отговарят на изискванията на глава V от ЗЗКИ и чл. 6 от НОИГИС; българските физически лица, които кандидатстват за сключване или изпълнение на договор и не са търговци, се проучват от органите по глава V на ЗЗКИ (чл. 176 от ППЗЗКИ); Чуждестранни юридически лица и физически лица, граждани на чужди държави, могат да получат достъп до класифицирана информация във връзка със сключването и изпълнението на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, при наличието на сключен и влязъл в сила договор за обмен и взаимна защита на класифицирана информация между Република България и съответната държава и при получено потвърждение от съответния чуждестранен компетентен орган за наличието на разрешение или удостоверение за достъп до класифицирана информация.

Чуждестранните физически и юридически лица, които кандидатстват за сключване или изпълнение на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, трябва да представят на възложителя на договора искане за издаване на потвърждение на чуждестранно лице. Възложителят изпраща искането в ДКСИ, която възлага на ДАНС издаване на потвърждение. Всички физически лица, участващи в дейностите и задачите по сключването или изпълнението на договор по чл. 95, ал. 1

от ЗЗКИ задължително преминават обучение по индустриална сигурност.

Договорите, свързани с достъп до класифицирана информация могат да бъдат договори, чийто **предмет** съдържа класифицирана информация, договори, чието **изпълнение** налага достъп до класифицирана информация, договори, чийто **предмет съдържа и чието изпълнение** налага достъп до класифицирана информация.

Преди организационната единица (ОЕ) да започне процедурите по водене на преговори и по определяне на изпълнител на договор по индустриална сигурност, служителят по сигурността на информацията (ССИ) на организационната единица възложител изготвя **мотивирано становище (МС)**. То е писмен документ, в който служителят по сигурността на информацията на организационната единица възложител описва предмета на договора и нивото на класификацията му, основанията и условията, при които се налага достъп до класифицирана информация във връзка с договора (чл. 169 от ППЗЗКИ), включително вида на договора, реда за изпълнение на специфичните изисквания по чл. 10-13 от НОИГИС.

Преди започване на процедурите по водене на преговори и определяне на изпълнител, служителят по сигурността на информацията на организационната единица възложител изготвя **схема за класификация на етапите за сключване и изпълнение на договора** по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, съгласно изискванията на чл. 4, ал. 2 от НОИГИС, която съдържа: конкретно и точно описание на предмета на договора и нивото на класификацията му; подробни описания на основанията и условията за достъп до класифицирана информация във връзка с договора; изпълнение на чл. 169 от ППЗЗКИ, включително конкретно и точно описание на вида на договора; определяне на служителите по чл. 105 от ЗЗКИ и чл. 12, ал. 1 от НОИГИС; подробни описания на дейностите и задачите във връзка с договора в обособени етапи, подробни описания на дейностите и задачите за изпълнение на специфичните изисквания по чл. 10-13 от НОИГИС; подробни описания на дейностите и задачите за изпълнение срока на задълженията по чл. 17 от НОИГИС (съгласно чл. 13 от НОИГИС).

В схемата за класификация на етапите всяка отделна дейност и всяка отделна задача се класифицира до необходимото ниво на класификация независимо от останалите, което означава, че нивото на класификация на всяка отделна дейност или задача може да е различно от нивото на класификация на останалите дейности и задачи.

Най-високото ниво на класификация на дейностите и задачите определя нивото на класификация на договора. Схемата за класификация на етапите, след съгласуването ѝ с проучващия орган по чл. 95, ал. 3 от ЗЗКИ, е неразделна част от договора.

Ръководителят на организационната единица – възложител по договора, определя лице, което осъществява контрол по спазване разпоредбите на закона и актовете по неговото прилагане и консултира изпълнителя при изпълнението на договора.¹

Кандидатът има аналогични на възложителя задължения, да определи лице², което отговаря за прилагането на мерките за защита на класифицираната информация при подготовката, сключването и изпълнението на договора. Лицето по чл. 12, ал. 1 от НОИГИС следи за спазването и правилното прилагане на разпоредбите на ЗЗКИ и актовете по неговото прилагане във връзка със сключването и изпълнението на договора по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ и изпълнява указанията от лицето по чл. 105 от ЗЗКИ.

Проучващите органи имат задължения да съгласуват схемата за класификация на етапите; да оказват съдействие, подпомагат и контролират възложителя и кандидатите за спазването на разпоредбите на ЗЗКИ и актовете по неговото прилагане; да предприемат необходимите действия с оглед предотвратяване на нерегламентиран достъп до класифицирана информация и минимизиране на евентуалните вреди от неговото осъществяване във връзка със задълженията по чл. 10, ал. 2, т. 9 от НОИГИС.

За започване на процедурата по проучване за надеждност на български юридически лица кандидати, които не притежават необходимите удостоверения за сигурност, разрешения, сертификати и потвърждения за достъп до класифицирана информация при подготовката за сключване и изпълнение на договори по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ, ръководителят на организационната единица възложител изготвя подписани от него документи: първо, писмено искане до компетентния проучващ орган, подписано от ръководителя на организационната единица възложител, за издаване на удостоверение за сигурност на кандидата българско юридическо лице; второ, писмено искане до ДКСИ, подписано от ръководителя на организационната единица възложител, за издаване на разрешение на служителя по сигурността на информацията, определен от кандидата, във връзка с обществената поръчка или изпълнението на договора; трето, писмено искане до ДКСИ, подписано от ръководителя на организационната единица възложител, при необходимост за издаване на сертификат за достъп до класифицирана информация на НАТО на кандидата българско юридическо лице, четвърто, писмено искане до ДКСИ, подписано от ръководителя на организационната единица възложител, при необходимост за издаване на сертификат за достъп до класифицирана информация на ЕС на кандидата българско юридическо

¹ Задължение по чл. 105 ЗЗКИ

² Задължение по чл. 12, ал. 1 от НОИГИС

лице; писмено искане до ДКСИ, подписано от ръководителя на организационната единица възложител (само при необходимост) за издаване на потвърждение за достъп до класифицирана информация на кандидата чуждестранно лице.

Обект на проучване по индустриална сигурност са български юридически лица и български физически лица-търговци. Обект на проучване могат да бъдат и чуждестранни лица, като в този случай проучването се извършва при условията и по реда на чл. 11, ал. 2, т. 2, ал. 3, т. 3 от ЗЗКИ, глава VI, раздел V, чл. 176-178 от ППЗЗКИ.

Процедурата по проучване на кандидатите за сключване на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ обхваща проучване за надеждност на следните физически лица, когато същите не притежават необходимите разрешения, сертификати и потвърждения за достъп до класифицирана информация: ръководителите на организационните единици и служителите по сигурността на информацията на възложителя и на кандидата; лицата, които притежават, управляват и представляват юридическото лице (собствениците, ръководителите, управителите, директорите, прокуристите), членовете на управителните органи (управителни съвети, съвети на директорите и други управителни органи съобразно организацията на дейността на юридическото лице), едноличния търговец и неговите управители; лицата по чл. 105 от ЗЗКИ и чл. 12, ал. 1 от НОИГИС; лицата, работещи в административното звено за сигурност на кандидата; лицата, които съгласно утвърдената схема за класификация на етапите изпълняват дейности и задачи, свързани с воденето на преговори за сключването на договора, когато се налага достъп до класифицирана информация; лицата, които съгласно утвърдената схема за класификация на етапите изпълняват дейности и задачи във връзка с договора, налагащи достъп до класифицирана информация.

Процедурата по проучване има за цел да установи дали юридическото лице отговаря на изискванията съгласно чл. 100 от ЗЗКИ. Проучващите органи събират данни за структурата и произхода на капитала на кандидата, неговите търговски партньори, финансови отношения, вещни права и други данни, необходими за преценка на надеждността, като проверяват дали лицето отговаря на изискванията, съгласно чл. 101 и 102 от ЗЗКИ. В зависимост от резултатите от проучването, органът по чл. 95, ал. 3 от ЗЗКИ издава **удостоверение за сигурност на юридическото лице** или **отказ** за издаване на удостоверение за сигурност (съгласно чл. 103 и сл.). Отказите подлежат на обжалване пред ДКСИ в седемдневен срок от получаване на съобщението до кандидата. „Дори и след изменението на закона обаче, останаха необжалваеми по съдебен ред отказа за издаване на удостоверение за сигурност (по чл. 103, ал. 2 от ЗЗКИ), както и

отнемането на издадено удостоверение за сигурност (чл. 109, изр. второ от ЗЗКИ), което създава впечатление за липса на обща законодателна политика в тази област. *De lege ferenda* е наложително законодателят да отстрани тези пропуски в последващите изменения на ЗЗКИ. (Чюбатарова, 2017)“

Специфична особеност на индустриалната сигурност е прилагането на мерки в областта на индустриалната сигурност след сключване на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ.

При необходимост най-малко три месеца преди изтичането срока на валидност на издаденото удостоверение за сигурност се извършва ново проучване, ако това е необходимо за изпълнение на същия или друг договор, който изисква достъп до класифицирана информация, при условията и по реда на глава VI, раздел VI от ЗЗКИ, глава VII от ППЗЗКИ и НОИГИС, както и Наредбата за условията и реда за допускане на български физически или юридически лица до участие в международни процедури на Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО).

Удостоверението за сигурност се издава за срок от три години и важи за изпълнение на всеки друг договор, свързан с достъп до класифицирана информация от същото или по-ниско ниво на класификация³.

След сключване на договор по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ между организационната единица възложител и избрания кандидат за изпълнител, издадените удостоверения за сигурност, разрешения, сертификати и потвърждения за достъп до класифицирана информация на **останалите кандидати се прекратяват/обезсилват от проучващия орган**, който ги е издал.

Проучващите органи по чл. 95, ал. 3 от ЗЗКИ, служителят по сигурността на информацията на възложителя, служителят по сигурността на информацията на изпълнителя, лицето по чл. 105 от ЗЗКИ и лицето по чл. 12, ал. 1 от НОИГИС осъществяват последващ контрол за гарантиране на индустриалната сигурност във връзка с изпълнението и след приключване на изпълнението на договор, свързан с достъп до класифицирана информация.

Проучващите органи по индустриална сигурност взаимодействат помежду си под общото ръководство и контрол на ДКСИ, като обменят информация във връзка с процедурата по проучване за надеждност при подготовката, сключването и изпълнението на договори по чл. 95, ал. 1 от ЗЗКИ.

Важен аспект на процедурата по индустриална сигурност е участието на български физически и юридически лица в процедури на

³ Чл. 106 от ЗЗКИ

НАТО. Основание за започване на процедурата е регистрацията в МИ. Българско юридическо лице, което е регистрирано в базата данни на Министерството на икономиката за изпълнение поръчки на НАТО, може да иницира процедура по проучване за надеждност в областта на индустриалната сигурност, като предостави пълните комплекти документи за проучване по индустриална сигурност на ДКСИ.

Кандидатът за участие в международни процедури на НАТО събира, изготвя, попълва, комплектува и изпраща в ДКСИ следните документи: мотивационно писмо, подписано от ръководителя на кандидата; копие на писмо от Министерството на икономиката до кандидата, че същият е регистриран в публичната база данни на кандидатите за участие в международни процедури на НАТО за календарната година; писмено искане до ДКСИ, подписано от ръководителя на кандидата за участие в международни процедури на НАТО, за издаване на сертификат за достъп до класифицирана информация на НАТО на кандидата; писмено искане до ДАНС, подписано от ръководителя на кандидата за участие в международни процедури на НАТО, за издаване на удостоверение за сигурност; писмено искане, подписано от ръководителя на кандидата за участие в международни процедури на НАТО, за издаване на потвърждение за достъп до класифицирана информация в случаите, когато участва чуждестранно лице - изпълнител; писмено съгласие по чл. 97 от ЗЗКИ от лицата, които управляват и представляват кандидата за участие в международни процедури на НАТО, съгласно приложение № 22 към чл. 171, т. 2 от ППЗЗКИ; попълнен от кандидата за участие в международни процедури на НАТО въпросник – приложение № 23 към чл. 173, ал. 1 от ППЗЗКИ; документите и приложенията към въпросника – приложение № 23 към чл. 173, ал. 1 от ППЗЗКИ (б. „ж"); писмени декларации от лицата, които управляват и представляват кандидата за участие в международни процедури на НАТО, за предоставяне на необходимата данъчна и осигурителна информация по смисъла на чл. 72, ал. 1 от ДОПК, за целите на проучването; писмено съгласие от лицата, които управляват и представляват кандидата за участие в международни процедури на НАТО, за предоставяне на данни за авоарите, операциите по сметките и влоговете за целите на проучването; писмени искания до ДКСИ за издаване на разрешение за достъп до класифицирана информация и на сертификат за достъп до класифицирана информация на НАТО на служителя по сигурността на информацията на кандидата за участие, с приложени към тях документи за извършване на проучването за надеждност съгласно чл. 147, ал. 1 от ППЗЗКИ; писмени искания и приложения към тях документи съгласно чл. 147, ал. 1 от ППЗЗКИ за издаване на необходимите разрешения, сертификати и потвърждения за достъп до

класифицирана информация на ръководителя на организационната единица, завеждащия и заместник завеждащия регистратура на кандидата за участие в международни процедури на НАТО; писмени искания за издаване на потвърждения за достъп до класифицирана информация на чужди юридически и физически лица, при необходимост.

В хода на проучването кандидатът задължително разкрива регистратура за национална класифицирана информация и при необходимост регистратура за съхраняване и обработване на класифицирана информация на НАТО – чл. 17 от Наредбата за условията и реда за допускане на български физически или юридически лица до участие в международни процедури на НАТО.

Държавната комисия по сигурността на информацията възлага проучването на кандидата за участие в международни процедури на НАТО на ДАНС. Държавна агенция „Национална сигурност“ извършва проучването при условията и по реда на глава VI, раздел VI от ЗЗКИ, глава VII от ППЗЗКИ и НОИГИС, Наредбата за условията и реда за допускане на български физически или юридически лица до участие в международни процедури на Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО). Държавната комисия по сигурността на информацията оказва необходимото съдействие на органите и организационните единици, прилагащи мерките за гарантиране на индустриалната сигурност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След политическите промени в Източна Европа през 1989 г. и в света след атентатите в САЩ от 11.09.2001 г., доктрината в областта на националната и международната сигурност претърпя драматичен обрат. Напредъка на технологиите обуслови преразпределение на приоритетите в полза на иновациите, за сметка на живата сила и човешкия фактор.

Това даде силен тласък на индустрията в областта на военно-промишления комплекс до степен техниката да опосредства ролята на човека, и по този начин една реална война да се води с дронове.

Развитието на икономиката в тези нови и доскоро напълно непознати условия минава през строгите изисквания на индустриалната сигурност, чието стриктно прилагане гарантира националната сигурност и държавния суверенитет на Република България.

ЛИТЕРАТУРА:

Закона за защита на класифицираната информация (2002). Обн. ДВ, бр. 45 от 30 Април 2002 г., с последни изм. и доп. ДВ, бр. 84 от 6 Октомври 2023 г. // *Zakon za zashtita na klasificiranata informatsiya*

- (2002). Obn. DV, br. 45 ot 30 April 2002 g., s posledni izm. i dop. DV, br. 84 ot 6 Oktomvri 2023 g.
- Наредбата за общите изисквания за гарантиране на индустриалната сигурност (2003). Приета с ПМС № 51 от 4.03.2003 г., обн. ДВ, бр. 22 от 11.03.2003 г., в сила от 11.03.2003 г., с последни изм. и доп. ДВ, бр. 104 от 11.12.2007 г. // Naredba za obshtite iziskvaniya za garantirane na industrialnata sigurnost (2003). Prieta s PMS № 51 ot 4.03.3003 g., obn. DV, br. 22 ot 11.03.2003 g., v sila ot 11.03.2003 g., s posledni izm. i dop. DV, br. 104 ot 11.12.2007 g.
- Наредбата за условията и реда за допускане на български физически или юридически лица до участие в международни процедури на Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО) (2005). Приета с ПМС № 76 от 22.04.2005 г., обн., ДВ, бр. 38 от 3.05.2005 г., в сила от 1.10.2005 г., с последни изм. ДВ, бр. 53 от 8.07.2022 г., в сила от 8.07.2022 г. // Naredba za usloviyata i reda za dopuskane na balgarski fizicheski ili yuridicheski lica do uchastie v mezhdunarodni protseduri na Organizatsiyata na Svernoatlanticheskiya dogovor (NATO) (2005). Prieta s PMS № 76 ot 22.04.2005 g., obn. DV, br. 38 ot 3.05.2005 g., v sila ot 1.10.2005 g., s posledni izm. DV, br. 53 ot 8.07.2022 g., v sila ot 8.07.2022 g.
- Правилник за прилагане на закона за защита на класифицираната информация (2002). Приет с ПМС № 276 от 02.12.2002 г., в сила от 10.12.2002 г., с последни изм. и доп. ДВ, бр.79 от 8 Септември 2020 г. // Pravilnik za prilagane na zakona za zashtita na klasificiranata informatsiya (2002). Priet s PMS № 276 ot 02.12.2002 g., v sila ot 10.12.2002 g., s posledni izm. i dop. DV, br.79 ot 8 Septemvri 2020 g.
- Чюбатарова, Ст. (2017). Новото право на съдебно обжалване по Закона за защита на класифицираната информация. *Сборник доклади от „Годишна университетска научна конференция 2017 г.“*, том 3, стр. 156-171. Издателски комплекс на Национален военен университет „Васил Левски“. // Chyubatarova, St. (2017). Novoto pravo na sadebno obzhalvane po Zakona za zashtita na klasifitsiranata informatsiya. *Sbornik dokladi ot “Godishna universitetska nauchna konferentsiya 2017 g.”*, tom 3, str. 156-171. Izdadetlski kompleks na Natsionalen voenen universitet “Vasil Levski”.